

تحریر الروضة
فی
شرح اللمعة

با مقدمه استاد ابو القاسم گرجی
علیرضا امینی - سید محمدرضا آیتی

جلد اول

تهران
۱۳۹۴

الهیات (فقه و مبانی حقوق اسلامی) ۵

شهید ثانی، زین الدین بن علی، ۹۱۱-۹۶۶ ق. شارح
الروضه البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة. شرح
اللمعة الدمشقیة. شرح

تحریرالروضه فی شرح اللمعة / علیرضا امینی، محمدرضا آیتی؛ با مقدمه ابوالقاسم گرجی. — تهران:
سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی؛ قم:
مؤسسه فرهنگی طه، ۱۳۸۷.

ج. ۲ — «سمت»: ۶۵۷، ۶۵۸. الهیات (فقه و مبانی حقوق اسلامی)؛ ۵، ۶
بها: ۷۵۰۰۰ ریال (ج. ۱).

ISBN 978-964-459-693-3 (ج. ۱)
ISBN 978-964-459-695-7 (دوره)
ISBN 978-964-459-694-0 (ج. ۲)

عربی.

پشت جلد به انگلیسی:

Ali-Reza Amini, Mohammad-Reza Ayati, Tahḥīr- ur-Rawḍah fi
Sharḥ-el-Lom'ah.

این کتاب شرحی است بر الروضة البهیة شهید ثانی که آن خود شرحی است بر اللمعة الدمشقیة شهید اول.
ج. ۱ (چاپ اول: ۱۳۸۱، چاپ سیزدهم: ۱۳۸۷ (با اصلاحات)، چاپ بیستم: زمستان ۱۳۹۴).
کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. شهید اول، محمد بن مکی، ۷۳۴ - ۷۸۶ ق. اللمعة الدمشقیة — نقد و تفسیر. ۲. فقه جعفری — قرن ۸ ق.
الف. امینی، علیرضا، ۱۳۳۹ - . ب. آیتی، محمدرضا، ۱۳۴۰ - ج. گرجی، ابوالقاسم، ۱۳۰۰ - ۱۳۸۹.
مقدمه نویس. د. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم
انسانی. ه. مؤسسه فرهنگی طه.

۲۹۷/۳۴۲

BP ۱۸۲/۳/۹ ش ۸۰۲۳۲

۱۳۸۷

شماره کتابشناسی ملی

۳۱۲۴۲۱۴

تحریرالروضه فی شرح اللمعة (جلد اول)

علیرضا امینی، سید محمدرضا آیتی

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی و
مؤسسه فرهنگی طه

چاپ اول: ۱۳۸۱

چاپ سیزدهم: ۱۳۸۷ (با اصلاحات)

چاپ بیستم: زمستان ۱۳۹۴

تعداد: ۱۰۰۰۰

حروفچینی: مؤسسه فرهنگی طه

لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: گلها (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندهگان و عوامل توزیع
مجاز به تغییر آن نیستند.

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشران، نشر یا پخش
یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان ابوحنیفه، شماره ۱۰۹ و ۱۰۷، تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۰۸۱۲۰؛ نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۰۵۶۷۸
نشانی:

www.samt.ac.ir info@samt.ac.ir

قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه سوم، واحد ۳۱۴، کد پستی: ۳۷۱۵۶۹۹۷۷۶، مؤسسه فرهنگی طه،

www.ketabtaha.com

تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۶۶۲۴؛ نمابر: ۰۲۵۳۷۷۴۶۶۲۴

پیام پژوهش

نیاز گسترده دانشگاهها به متون درسی، به ویژه در رشته‌های علوم انسانی، و محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی که خود را موظف به پاسخگویی به این نیازها می‌دانند، ایجاب می‌کند امکانات موجود با همکاری دانشگاهها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقای کیفی و کمی منابع درسی از دوباره کاری جلوگیری به عمل آید.

به همین منظور، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) - که وظیفه‌اش تدوین کتب مبنایی و درسی در علوم انسانی برای دانشگاههاست - و مؤسسه فرهنگی طه که یکی از وظایف اصلی آن تهیه متون آموزشی حوزه و دانشگاه در عرصه علوم اسلامی است، بر آن اند تا با تهیه و انتشار مشترک متون درسی به بخشی از نیازهای موجود پاسخ دهند. نخستین کار مشترک این دو مرکز نشر کتاب حاضر است که در دسترس استادان عالی قدر، طلاب و دانشجویان ارجمند قرار می‌گیرد.

اریاب نظر می‌دانند که کتاب شریف اللعة الدمشقیة همراه با شرح گرانبهای الروضة البهیة سالهاست که به عنوان دوره کامل فقه امامیه همواره مورد استفاده طلاب حوزه‌ها و دانشجویان مقاطع مختلف رشته‌های «الهیات و معارف اسلامی» و «حقوق و علوم قضایی» است. این متن و شرح، با آن که از جامعیت و اتقان ویژه‌ای برخوردار است، برای این که یک متن درسی باشد، باید پاره‌ای کمبودها را از آن زدود، که از آن جمله است: فشردگی و سنگینی بیش از حد برخی عبارات، نداشتن سبک نگارش متناسب با متون درسی امروزی، ناهمخوانی پاره‌ای موضوعات با نیازها و انتظارات دانشجویان فقه در عصر ما، فقدان عناوین و فهرستهای لازم.

این کتاب، با عنوان تحریر الروضة، به عنوان منبع اصلی متون فقهی رشته‌های «الهیات و

معارف اسلامی» و «حقوق و علوم قضایی» در مقطع کارشناسی تهیه شده است. در این کتاب
کوشش شده است تا بدون افزودن مطلبی بر متن اصلی لمعه - و تنها از طریق حذف
استدلالهای طولانی، مسائل غیر ضروری و مطالبی که امروزه چندان مورد استفاده علمی
نیست - بر شیوایی متن افزوده شود. همچنین، آوردن پاره‌ای از مواد قانون مدنی و قانون
مجازات اسلامی در ذیل هر مبحث، خواننده را در مطالع تطبیقی و مقایسه‌ای مطالب فقهی با
قوانین موضوعه مدد می‌رساند. ویژگیهای بیشتر این اثر را استاد گرانقدر جناب آقای دکتر
ابوالقاسم گرجی در مقدمه کتاب آورده‌اند. امید است علاوه بر دانشجویان و طلاب علوم
دینی، سایر علاقه‌مندان نیز از این کتاب بهره‌مند شوند.

سمت - مؤسسه فرهنگی طه

فهرست مطالب

۹	حسن استاد ابوالقاسم کرجی
۱۱	کلمه و زندگانی شهیدین ^{بیتنا}
۲۳	انظاره
۲۳	اعلام
۷۶	الایجاد
۸۵	الاصول
۹۰	الاصول
۱۰۳	الاصول
۱۲۸	الاصول
۱۳۸	الاصول
۱۴۰	الاصول
۱۴۳	القضاء
۱۵۶	الشهادات
۱۶۳	الوقف
۱۷۰	العقبة
۱۷۴	التجارة
۲۱۷	الدين
۲۲۳	فهرست تفصیلی
۲۳۰	فهرست مواد قانونی مدنی

سخن استاد ابوالقاسم گرجی

باسمه تعالی شأنه وله الحمد

از همان اوان که اینجانب در دانشگاهها به تدریس فقه و اصول پرداختم، در تدریس این دو ماده با مشکلاتی روبرو شدم که بسیار علاقه‌مند بودم در حد توان در رفع آن بکوشم، اما متأسفانه توفیق دست نداد. اهم این مشکلات دو چیز بود:

۱- مشکلات محتوایی: غموض و دشواری برخی از مطالب چنان است که حتی سهل‌نویسان هم نمی‌توانند آنرا به سهولت تبیین و تفهیم کنند. مثلاً عبادت چیست؟ چرا در مورد عبادات نمی‌توان قصد قرینت را بعنوان جزء یا شرط در مأمور به اخذ کرد؟ حقیقت عقد و ایقاع چیست؟ چرا نکاح عقد است و طلاق ایقاع؟ ملاک آن چیست؟ اراده چیست؟ اختیار یا اضطرار و اکراه چیست؟ عول چیست تعصیب چیست؟ و مسائل بسیاری از این قبیل. بدیهی است تبیین این مطالب، خصوصاً برای دانشجویان تازه وارد، در قالب عباراتی سهل و ساده کار آسانی نخواهد بود. از این گذشته حتی نویسندگان زبردست هم گاهی نمی‌توانند آنطور که باید مطلب را ساده بنویسند. بیاد دارم حتی شهید ثانی «قده» در مواردی نتوانسته است عبارت شهید اول «قده» را که به وی «لسان الفقهاء» می‌گویند بخوبی درک کند. علاوه بر همه اینها اساساً اصطلاحات بسیاری در فقه و اصول وجود دارد که درک و فهم آنها برای دانشجویانی که چندان سر و کاری با آنها نداشته‌اند کار ساده‌ای نیست، از قبیل: حقیقت، مجاز، علاقه، قرینه، عین، منفعت، حق، اماره، اصل، استصحاب، برائت، شبهه موضوعیه، شبهه حکمی، خیار، جواز، لزوم و مصطلحات بسیار دیگر. بدیهی است برای دانشجویانی که تازه وارد دانشکده الهیات یا حقوق شده است درک این اصطلاحات کار چندان ساده و آسانی نخواهد بود.

۲- دیگر این که متون اصلی این دو علم به زبان عربی نگاشته شده است و این خود، خصوصاً با تضام به مشکل اول، کار مطالعه این متون را نه تنها برای دانشجویان بلکه حتی برای بسیاری از استادان دشوار می‌کند. از این رو برخی از اهل فضل اقدام به برگردان پاره‌ای از متون اساسی فقه و اصول از قبیل *لمعه* و *اصول الفقه* به زبان فارسی کرده‌اند و این گرچه برخی از مشکلات را تا حدودی آسان کرده، لیکن به یقین نتوانسته است همه مشکلات را برطرف کند، و حتی می‌توان گفت: مشکلی بر مشکلات نیز افزوده است. دانشجویان دانشکده حقوق و غیره بویژه دانشکده الهیات و معارف اسلامی باید هر چه بیشتر در زبان عربی تقویت شوند، چرا که کتاب و سنت که دو

چشمه جوشان و دو منبع فیاض فقه است و همچنین عموم منابع و کتب اصلی فقه و اصول که متون پژوهشی دانشجویان است، چه از قدامت و چه از متأخران به زبان عربی است. از این رو پرواضح است که این قبیل دانشجویان هر چه بیشتر باید زبان و ادبیات عرب خود را تقویت کنند و وجود این تراجم، که در حال حاضر به وفور در دسترس دانشجویان و طلاب جوان قرار دارد، بطور قهری عکس مطلوب را نتیجه می دهد. اینجانب خود به وضوح این نتیجه را لمس کرده ام.

خوشبختانه دوستان دانشمند و ارجمند آقایان دکتر سید محمد رضا آیتی و حجت الاسلام والمسلمین علیرضا امینی این مهم را به عهده گرفته و در حد امکان به نیکی و کمال، بدانگونه که هم مصلحت جوانان دانشجوی و طلبه تأمین گردد و هم نقائص و پیچیدگیها مرتفع گردد، در آغاز این وظیفه را در فقه به انجام رسانده اند و سپس در علم اصول به پایان خواهند برد. کتاب شریف شرح لمعه که به صورتی زیبا و مطلوب، تهذیب و تلخیص و آماده چاپ شده است، اولین ثمره این تلاش عالمانه و مشفقانه است. امید آن که مقبول طابع مستقیمه و اذواق سلیمه دانشجویان و طلبه علم گردد.

از خداوند اجر و ثواب جمیل برای ایشان مسألت دارم. با دقت در این اثر بدست می آید که:

۱- کمال کوشش بعمل آمده تا در کنار تهذیب و تنقیح متن، در اصول مطالب کم و کاستی صورت نگیرد و نکات قوت متن ناگفته نماند.

۲- در مورد تطویلاتی که برای اهل فضل خالی از فائدت نیست به رعایت تناسب با ظرفیت دانشگاه و حوصله دانشگاهیان چنان حذف و اختصار بعمل آمده و راه میانه برگزیده شده که نه اختصار مخلی صورت گرفته است و نه تطویل مخلی.

۳- در موارد لزوم به منظور حفظ نشاط دانشجویان و شکل دهی به کتاب بنحوی که هر چه بیشتر با روش روز متناسب گردد، عناوینی از متن استخراج شده و در صدر مسائل در مکان مناسب قرار داده شده، و پس از آن مسائل مطرح شده است.

۴- برای آشکار ساختن اهمیت و مکانت فقه در مسائل اجتماعی و تطبیق آن با مقررات حقوقی در ذیل صفحات، موارد قانون مدنی و نیز قانون مجازات اسلامی آورده شده است.

از نظر اینجانب کتاب حاضر اثری است سودمند و اهل فضل و دانش مخصوصاً دانشجویان دانشکده های حقوق و الهیات و احیاناً دانشکده های دیگری که دارای این نوع برنامه ها هستند بخوبی می توانند از آن در حد لازم و کافی بهره مند شوند.

در پایان بار دیگر از خداوند متعال برای این دوستان ارجمند توفیق و سعادت می طلبم.

ابوالقاسم گرجی

۱۳۷۵/۹/۱۸

نویسنده این کتاب، که در میان نویسندگان برجسته ایران است، در این کتاب به بررسی زندگی و آثار یکی از بزرگان ادب و تاریخ ایران پرداخته است. این کتاب به گونه‌ای نوشته شده که برای عموم خوانندگان قابل استفاده باشد.

در این کتاب، نویسنده به بررسی زندگی و آثار یکی از بزرگان ادب و تاریخ ایران پرداخته است. این کتاب به گونه‌ای نوشته شده که برای عموم خوانندگان قابل استفاده باشد. در این کتاب، نویسنده به بررسی زندگی و آثار یکی از بزرگان ادب و تاریخ ایران پرداخته است.

نگاهی به زندگانی «شهید اول» و «شهید ثانی» (قُدس سِرُّهما)

این اثر علمی هر کس به نحوی بیانگر مرتبه صاحب اثر است، ولی آگاهی از زوایای زندگی مؤلف که گفتم گفته از به دست دادن اطلاعات دقیق و تفصیلی پیرامون شخصیت نویسنده و آثار علمی دیگر می‌تواند مشوقی باشد برای خواننده تا با علاقه و شاید انس بیشتری به مطالعه آن کتاب اقدام نماید.

کتاب ارزشمند «الروضة البهیة فی شرح اللعنة الدمشقیة معروف به شرح لعمه و یا اللمعتین» با آن که هم نویسنده بررگوار آن یعنی شهید ثانی ثبت است، لکن با عنایت به سبک نگارش کتاب به شرح مرجمی که در آن نسبت به تمامی کتاب اللعنة الدمشقیة اثر جاویدان شهید اول به کار گرفته شده است باید میراث ماندگار آن دو اسوه فقاہت به شمار آید که با وجود بیش از یک قرن فاصله از شهادت شهید اول و میلاد شهید ثانی اثری مشترک و هماهنگ می‌نماید، شاید بتوان شباهتهایی را که در زندگی این دو شهید از آغاز تا فرجام به چشم می‌آید در پیدایش چنین پیوستگی مؤثر است در اینجا شمه‌ای از سرگذشت این دو شهید والا مقام جداگانه تقدیم خوانندگان گرامی می‌شود.

در این کتاب، نویسنده به بررسی زندگی و آثار یکی از بزرگان ادب و تاریخ ایران پرداخته است. این کتاب به گونه‌ای نوشته شده که برای عموم خوانندگان قابل استفاده باشد. در این کتاب، نویسنده به بررسی زندگی و آثار یکی از بزرگان ادب و تاریخ ایران پرداخته است.

زندگانی شهید اول^۱

ولادت و تحصیلات

«ابو عبدالله محمد بن مکی عاملی» ملقب به «شمس الدین» و معروف به «شهید» علی الاطلاق و «شهید اول» بنا به قول مشهور در سال ۷۳۴ هـ. ق در روستای جزین (بر وزن سگین) از قرای جبل عامل در جنوب لبنان به دنیا آمد.

قرآن و مقدمات علوم عربی و فقه را در زادگاهش نزد پدر دانشمند خود «جمال الدین مکی» و مقدمات دانش ریاضی و علوم عقلی را از محضر عموی پدرش - که بعدها پدر همسر او نیز شد - فرا گرفت. سپس در سن هفده سالگی جهت ادامه تحصیل راهی عراق شد و در حوزه «حله» رحل اقامت افکند. در آن روزگار، حوزه حله - پس از آن که حوزه بغداد در اثر حمله مغولان نابود گشته بود - از بزرگترین مراکز علمی اسلامی به شمار می رفت. از آنجا که عصر «شهید» از روزگار «محقق حلی»^۲ و «علامه حلی»^۳ فاصله چندانی نداشت، حوزه حله تحت سیطره و نفوذ علمی آن دو به حیات خود

۱. محقق محرم کتاب غیة المراد و حثیه شرح الارشاد در مورد زندگانی شهید اول، ۵۷ منبع را به طور دقیق نام می برد (رک: غیة المراد فی شرح نکت الارشاد، تألیف شهید اول و حاشیه شرح الارشاد، تألیف شهید قزوینی به تحقیق رضا مختاری، ج ۱، ص ۷۴-۷۰، ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی - قم، چاپ اول، سال ۱۴۱۴ هـ. ق. به علاوه محقق مزبور در مقدمه کتاب یاد شده شرح حال محققان و مفصلی از زندگی شهید اول ارائه کرده است (رک: همان از ص ۶۹ تا ص ۲۵۹) و نیز در همین باره رک: مقدمه کتاب الدروس الشریعیة فی فقه الاممیه، تألیف شهید اول، ج ۱، از ص ۵ تا ص ۷۵، تحقیق و نشر: مؤسسه انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم) و نیز: مقدمه الروضة الیهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة ج ۱. مقدمه عبدالله سیبوی، ناشر: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ دوم، سال ۱۳۶۵ و نیز: شهید اول، فقیه سریداران. تألیف محمد حسن امامی، ناشر: مرکز چاپ و انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، سال ۱۳۷۲.

۲. نجم الدین ابوالقاسم جعفر بن سعید الحلی، معروف به «محقق» و «محقق حلی» متولد سال ۶۰۲ هـ. ق و متوفای سال ۶۷۶ هـ. ق، مدفون در شهر حله در عراق. صاحب تألیفات فقهی چون: «شرایع الاسلام»، «النافع فی مختصر الشرایع»، شرح نکت النهایه. وی معاصر شیخ طوسی و استاد علامه حلی بوده است.

۳. ابو منصور جمال الدین الحسن بن یوسف بن علی بن الطهر الحلی، معروف به «علامه» و «علامه حلی» متولد سال ۶۴۸ هـ. ق و متوفای ۴۲۶ هـ. ق، مدفون در نجف اشرف. صاحب تألیفات فقهی چون تذکرة الفقهاء، مختلّف الشیعه، قواعد الاحکام، نهایة الاحکام و ارشاد الاعدان.